

AVUI cultura

Entrevista amb John Lynch, un dels hispanistes més importants de la historiologia europea / Pàg. III

Emili Teixidor, escriptor del mes. Entrevista i estudi sobre la seva obra / Pàg. IV

Tirant lo Blanc, una novel·la de tots els temps / Pàg. VI

Avançament de l'obra *Largo Desolato* de Václav Havel, traduïda per Pere Grau i Rovira i publicada per Edicions 62 / Pàg. X

AVUI

La recent intervenció nord-americana a Panamà dona una idea de la supervivència de la política de blocs

La història no vol morir

Entre el mil·lenarisme i l'apocalipsi

Gonçal Mayos

Intermitentment, però amb notable insistència, es va proclamant la fi o la mort de la història. No cal dir que la gent se sorprèn per la notícia en els periòdics i és que el sentit comú es resisteix a la idea —cosa que sens dubte anima més d'un a especular amb ella.

D'una banda, cal dir amb total rotunditat que en aquest tipus d'afirmacions, es confonen —sovint conscientment— el desig amb la realitat, l'esgotament del propi pensament amb l'esgotament de la cosa pensada, l'haver de ser amb el ser. Darrera d'aquestes afirmacions hi ha sempre un més o menys amagat punt de partida ideològic, així com un notable etnocentrisme i antropocentrisme.

Una bona hipòtesi —més propera del que sembla, tenint en compte situacions com la de Vandellòs I— seria l'holocaust nuclear. Aquest sí que seria la fi de la història. Evi-

dentment, seria la fi de la nostra història, del que nosaltres som, de la nostra cultura i civilització, però no necessàriament el final de tota història. Continués o no un mínim de vida, continuarien passant coses, continuaria havent-hi realitat en canvi o història. Fins i tot, es pot pensar que si hi hagués algun hipotètic observador aquest en podria historiar i narrar els esdeveniments. Hi hauria història —en el sentit que hi ha alguna cosa a narrar— encara que potser no hi restés cap historiadador o narrador.

Si, d'altra banda, sobrevisqués algun tipus d'humanitat —en una situació anguniosa i degradada naturalment— hi hauria història i història humana tot i que s'hagués perdut l'escriptura. Ens trobaríem en una nova prehistòria si bé en realitat seria una posthistòria. Una vegada més, hauria mort la nostra història, la nostra humanitat.

No van en aquesta direcció, però,

els debats actuals —malgrat la semblança de la hipòtesi— si bé els passa quelcom de similar: confonen la mort de la seva història, amb la fi de tota història. D'altra banda, també es mouen dintre d'un esquema apocalíptic o mil·lenarista —segons que el final sigui interpretat com l'ensorrament de l'ideal o la realització del cel a la terra. Novament, l'apocalipsi es dictamina des dels propis pressupostos, tan ideològics com culturals.

Sembla clar que aquests “anuncians de darreries” segons feliç expressió d'Artaud, només anuncien la mort dels seus ideals que confonen amb l'essència de la humanitat. Hem d'interpretar aquests discursos no com a informacions sobre el món o la realitat sinó sobre el seus autors —els seus desitjos o ideologies. És el cas, per exemple, del famós article del professor Francis Fukuyama —assessor de Bush—, que sembla in-

formar sobretot dels aires ideològics que envolten la Casa Blanca més que no de la situació política internacional.

Per comprovar el que diem, només ens cal analitzar el més nou i suggerent dels seus arguments. Resulta que l'actual reforma en els anomenats països comunistes, propiciada per la *perestroika* i l'estrepitós fracàs econòmic, seria el senyal definitiu de la fi d'aquest ideal polític. Això, implicaria que ja no hi hagués cap alternativa ideològica al model liberal democràtic occidental —interpretat naturalment a partir dels paràmetres de la presidència nord-americana. Però deixem de moment aquesta qüestió i continuem. D'aquesta manera s'acabaria el procés històric del darrer segle —almenys—, basat en la confrontació polític-social de dues ideologies hegemòniques. Ara resultaria que només en subsistiria una —la lliberal més simplista i propera a Bush.

Faltant la polarització ideològica típica dels últims temps, es pararia el motor de la història —que s'havia definit a partir de l'enfrontament continu de les dues oposicions ideològiques hegemòniques. Sense aquesta pugna sociopolítica constant, la història es deturaria suau-ment en el cel dels senyors Fukuyama i Bush.

Evidentment, aquest plantejament no fa ni remotament justícia a la pluralitat i conflictivitat, no només del món sinó d'Occident. Sembla que cal considerar altres paràmetres a més d'aquella bipolarització, que només afavoria els dos *establishment* oposats. Potser ara es podrà interpretar de manera menys maniquea conflictes tan intranquil·litzadors com Nicaragua o El Salvador (on l'Administració nord-americana no ha estat precisament “apaivagado

passa a la pàgina següent

La fi de la història?

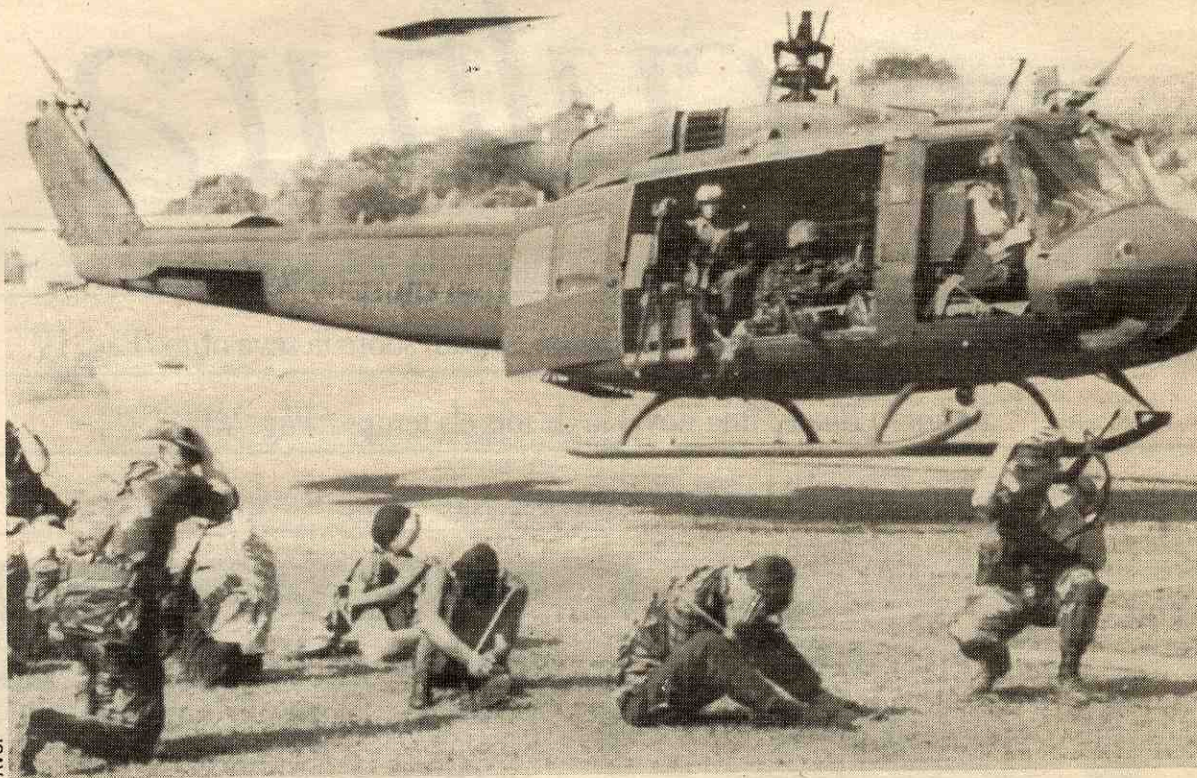
Entre el mil·lenarisme i l'apocalipsi

ve de la pàgina anterior

ra"). Probablement en aquests països el mil·lenarisme acabat de proclamar té molt d'apocalipsi per al poble que l'ha de suportar.

Daltra banda, aquest plantejament utòpic i altament optimista s'ha vist qüestionat immediatament per la recent intervenció nord-americana al Panamà i per la sagnant resistència de la seguretat romanesa. Sembla clar que la història —fins i tot en el que té de més truculent— no s'acaba, així com la política de blocs no es resigna a morir. Sembla que el senyor Fukuyama, ha confós una vegada més el que desitja amb el que succeeix, el que li passa a ell amb el que li passa al món, el que segons ell "hauria de ser" amb el que "és". Certament, el seu plantejament es basa en una anàlisi de la situació internacional actual. Des d'aquest, vol fer plausible la hipòtesi aventurada. Però potser no ha pensat el senyor Fukuyama que els esdeveniments actuals, en lloc de ser la fi de la història, són el començament del final d'un molt simplista plantejament polític al voltant de la famosa guerra freda. Són l'ocàs d'un esquema reductivista i bipolaritzador de la política internacional, no de la història o de la política internacional. L'obertura del Mur de Berlín —que s'ha trencat des del cantó oriental— representa un procés complex i que no s'ha de capitalitzar des de cap ideologia particular.

Molt al contrari, aquests esdeve-

AVUI

niments poden ser vistos com el final d'un enfrontament —però sovint també acord— a dos i no portarien, tant a l'amansiment uniformista en la identitat com al reconeixement d'una molt profunda i irreductible pluralitat política, social i cultural. Posats a ser mil·lenaristes, seria aquest el moment de plantejar els conflictes socials, polítics i culturals a més bandes, entre un més gran nombre d'interlocutors vàlids, considerant altres possibilitats. Així sembla que ho han entès els alemanys pel que fa a la política. Per això es van apressar a negar tota possibilitat que Bush i Gorbtxov els dictessin el seu futur en la reunió de Malta "al més alt nivell", és a dir: entre dos.

Potser si mirés des d'aquest punt de vista, el senyor Fukuyama no veuria els esdeveniments actuals sota una perspectiva tan mil·lenarista —i afalagadora dels seus desitjos— sinó més apocalíptica —i molesta. Evidentment, el reforçament de la Comunitat Europea que implica la democratització de l'Est no li fa tanta gràcia, sobretot davant el creixent dèficit. Idees com la casa comuna europea o la reunificació

AVUI

No s'augura un futur 'avorrit' per manca d'autèntics conflictes

alemanya són plantejaments que trasbalsen la situació internacional i que poden convertir-se en una font de conflictes. D'altra banda, la tendència perceptible en el Japó per passar a ocupar un paper central en el món, cosa que li permet la seva riquesa econòmica, també és un factor que cal tenir en compte. Fins i

tot, dins d'una situació menys bipolaritzada, és pensable un ressorgiment dels moviments tercermundistes.

Hem vist com la *perestroika* i la incipient liberalització econòmica no han conduït —com aventurava Fukuyama—, a la "tranquil·litat i l'avorriment" a l'Est, sinó a una

En realitat, els fets recents són l'ocàs d'un esquema reductivista i bipolaritzador de la política internacional, i no pas la fi de la història

efervescència social del més interessant. Evidentment, la suavització de l'antiga bipolarització política ha permès l'afloreament de nous conflictes, de reivindicacions durant llarg temps esmorteïdes. Evidentment, l'URSS i el Pacte de Varsòvia han de canviar molt a partir del procés iniciat; però també ha de canviar la política exterior —i segurament interior— dels Estats Units i l'OTAN.

No sembla que el futur sigui com insinua el professor Fukuyama: "l'avorriment" per manca d'autèntics conflictes. La perspectiva no és tan "mil·lenarista" ni tan homogeniament avorrida. Els conflictes existien, si bé dissimulats, i ara semblen voler aflorar. Malauradament, la llista de conflictes pendents no té perspectives d'haver acabat. Però ara és un moment d'esperança, malgrat que cal ser prudents davant els cops dels grans monstres polítics que no es resignen a morir ni amb el final de la història (recordeu Tiananmen). Potser podem aventurar que sembla possible viure —potser millor— sense una dialèctica a dos, convertida en ídol al qual s'immolen els súbdits d'un i altre cantó.

No és, evidentment, el que ens proposaven els darrers defensors del discurs sobre "la fi de la història", però si aquesta representa la mort de la idolatrada escissió que la guerra freda simbolitza, davant d'una pluralitat més rica i significativa, cal saludar esperançats aquesta fi. ■